

Військове мистецтво,
традиції та побут козаків

1. Військове мистецтво козаків:

- Формування українського козацтва і становлення його військового мистецтва відбувалось в умовах постійної боротьби з грабіжницькими нападами татар. В основі татарської тактики грабіжницьких нападів лежала велика мобільність їхніх загонів. Боротьба з таким противником, який міг з'явитись у будь-якому місці і в будь-якій кількості, вимагала від козаків достатньої мобільності і певних засобів, які б нейтралізували його кількісну перевагу. З іншого боку, козакам протистояла польська держава, яка несла в Україну поневолення, кріпацтво та денаціоналізацію. В боротьбі з польськими військами козакам треба було витримувати атаки важкої кінноти з її довгими списами і досконалим володінням холодною зброєю, протистояти артилерійському вогню й атакам піхоти. Втрата власної державності обумовила відсутність державної підтримки створенню українських збройних сил. В цих умовах козацтво явилось результатом самоорганізаційних зусиль українського народу. Це обумовило народний характер козацького війська, відкрило широкі перспективи для його розвитку, але на початковому етапі цей розвиток обмежувався можливостями окремо взятого селянського господарства.

1.Продовження...

- У першій половині 17 ст. військово мистецтво українського козацтва стояло на досить значному рівні. Козацька піхота використовувала трищеренговий бойовий порядок, який був найбільш придатний для використання в рамках лінійної тактики, що ставала пануючою в Європі. Козацька артилерія, в якій був відсутній парк важких облогових гармат, а гармат середнього калібру було менше норми, все ж таки забезпечувала ведення бойових дій козаками, а її кадровий потенціал став основою для її розвитку в майбутньому. Відрізаність України від моря й труднощі у створенні власного морського флоту не завадили козацтву здійснювати походи проти наймогутнішої держави Причорномор'я і стримувати турецьку експансію. Проте відсутність сильної кавалерії обмежувала можливості козацького війська. Саме тому табір став основним бойовим порядком козацького війська. Він був базою, з якої козаки робили вилазки і переходили в контрнаступ. Козацька атака проводилась лавою - шеренгою із загнутими краями для охоплення противника. Коли козацьке військо під час бою змішувалось із противником, то такий бойовий порядок називався галасом, а якщо бій вівся окремими не зв'язаними між собою загонами - розгардіяшем. Коли ж козаків оточував ворог, то вони шикували свої підрозділи трикутником і билися на смерть (як 300 козаків під Берестечком

2. Військові традиції козаків:

- У великій шані в козаків перебувало побратимство. Кожен козак віддавав своє життя за волю родичів і побратимів. На знак побратимства вони мінялися хрестами з тіла, а все інше було спільне. Вони дарували один одному коней, зброю. В боях билися поруч й рятували один одного або захищали своїм тілом. Побратимство надавало великої сили. Воно було однією з таємних причин їх непереможності. Повернувшись з походу, козаки ділили здобич. Потім починали гуляти. У пияцтві та гулянні вони старалися перевершити один одного. Але вживати спиртне під час військових походів було заборонено. За пияцтво, як і за зраду, передбачалася смертна кара. У жодній армії світу не було таких вимог. Відгулявши кілька днів козаки поверталися в буденне життя. Вставали до сходу сонця, йшли на річку купатися, їли житнє борошно з водою і засмаженою олією. Кожен носив свою ложку у халяві чобота. Потім бралися кожен до свого діла: хто латав, хто прав свій одяг чи лагодив зброю, інші поралися біля човнів та коней, займалися господарством. Юнаки змагалися в їзді на конях, стрільбі, кидалися один на одного та боролися.
-

2.Продовження...

- Виганяючи ворога з рідного краю, козаки брали чимало хлопців із собою на Січ і віддавали в науку до куренів. Коли хлопчиківі виповнювалося 14 років, той козак, що привіз його, брав свого вихованця щоб той чистив зброю, порався біля коня, всіляко допомагав у походах. Опівдні на башті стріляли з гармати. Цим пострілом кликали на обід. Тоді ставали всі в коло біля образів і отаман читав їм "Отче наш" і тільки після цього приступали до їжі. Надвечір подавали вечерю. Добре поївши, козаки збиралися на майдані або над Дніпром до пісень, жартів, танців. Коли ставало нудно, вони починали готуватися до новго походу. За злочини покарання і страти призначалися різні. Застосовувалися: прив'язання до гармати за зневагу до начальства, за грошовий борг; шмагання нагаєм за злодійство. Найпопулярнішою стратою було забивання киями. Також використовували шибениці. Найстрашнішим було закопування злочинця живим в землю.
-

3. Побут козаків:

- **Побут козаків.** Козаки жили на багатих землях: глибокі чорноземи, простори пасовища, луки, численні заводнені балки, дрібнолісся. Ці землі приваблювали до себе українців-землеробів. І хоч переважна більшість козаків займалася військовою справою, брала участь у сухопутних і морських походах, на Запорозжжі була ціла група козаків, які звалися "гіздюками", "сиднями", або гречкосіями. Вони жили по зимівниках, селах і бурдюгах, займалися хліборобством. Землю вибирали біля річки, по схилах балок і в долинах. Запорозжжі сіяли гречку, ячмінь, овес і горох, рідше — жито й пшеницю. Зерно зберігали у спеціально викопаних ямах-погребях. Стінки і дно погребів обмазували рідкою глиною, просушували і добре випалювали. З городини запорозжжі вирощували капусту, огірки, кавуни, дині, редьку, буряки, кукурудзу, цибулю, часник, гарбузи, тютюн і т. ін. Найважливішою галуззю запорізького господарства було **скотарство**. Запорозжжі розводили коней, велику рогату худобу, свиней, знали й вівчарство. Для рибного промислу на Дніпрі, Південному Бузі з їхніми лиманами, косами, озерами та на Азовському морі були влаштовані спеціальні заводи з куренями для проживання взимку. Найвідомішим з них був Гард на Південному Бузі. Просолену і в'ялену рибу запорозькі промисловці продавали приїжджим українським, польським чумакам, грецьким, вірменським і турецьким купцям. Значною промисловою галуззю було мисливство. Полювали переважно на лисицю, хутро якої цінувалося надзвичайно високо. Займалися також птахоловством і бджолярством. З меду запорозжжі готували напої, а з воску робили свічки для сім'євої церкви, а також для монастирських і царських церков.

